

STORTINGET

Representantforslag 51 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson

Dokument 8:51 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA

Til Stortinget

Bakgrunn

Sittende president i USA, Donald J. Trump, har uttalt at det er «absolutt nødvendig» for USA å tilegne seg Grønland, og at det vil være en «svært uvennlig handling» om Danmark motsetter seg dette. Både før og etter innsettelsen har presidenten forsøkt å så tvil om Danmarks legale rett på Grønland.

Til pressen gjentok han 26. januar 2024 at Grønland må bli en del av USA:

«Jeg vet ikke hva slags krav Danmark har på det, men det ville være en svært uvennlig handling hvis de ikke lar det skje, fordi det er for å beskytte den frie verden.»

På en pressekonferanse 7. januar 2024 nektet Trump å utelukke at USA kan bruke militær eller økonomisk makt for å ta kontroll over Grønland. På direkte spørsmål svarte Trump:

«Jeg kommer ikke til å forplikte meg til det. Nei. Det kan være at man må gjøre noe.»

Trump har ikke trukket disse truslene etter at han ble USAs president.

Grønland er en delvis selvstyrt del av kongeriket Danmark og har vært anerkjent av FN som en del av Danmark siden 1954. Å true med makt for å tilegne seg en del av en annen stats anerkjente territorium er i strid med FN-paktens artikkel 2.4, som lyder:

«Alle medlemmer skal i sine mellomfolkelige forhold avholde seg fra trusler om eller bruk av væpnet makt mot noen stats territoriale integritet eller politiske uavhengighet eller på noen annen måte som er i strid med de Forente Nasjoners formål.»

Det er bred enighet på Stortinget om at respekt for folkeretten er et sentralt spørsmål for norsk sikkerhet. I sin redegjørelse til Stortinget om Midtøsten 24. oktober 2024 uttalte utenriksminister Espen Barth Eide følgende:

«Vi kan ikke overdrive betydningen for Norges velferd og sikkerhet at vi har en verdensorden basert på folkeretten. (...) Vi kan aldri akseptere folkerettsbrudd. Uavhengig av hvem, hva og hvorfor.»

Det er en eksistensiell trussel for Norge når Russland i øst undergraver respekten for folkeretten i sin brutale invasjon av Ukraina, samtidig som USA i vest gjør det samme ved å ikke respektere nordiske lands suverenitet.

Truslene fra USA mot Danmark strider videre mot artikkel 1 i Traktat for det nordatlantiske området (Atlanterhavspakten), stiftelsesdokumentet for NATO:

«Partene forplikter seg til, som fastslått i De forente nasjoners pakt, å bilegge enhver mellomfolkelig tvist som de måtte bli innblandet i, ved fredelige midler på en slik måte at mellomfolkelig fred og sikkerhet og rettferd ikke blir satt i fare, og i sine mellomfolkelige forhold å avholde seg fra trussel om eller bruk av makt på noen

måte som ikke er i samsvar med formålene for De forente nasjoner.»

USA har allerede militær tilstedeværelse på Grønland i form av Pituffik-basen (tidligere kalt Thule), som huser ca. 150 amerikanske soldater. Trumps uttalelser gjør det tydelig at militære baser ikke er nok til å tilfredsstille USAs geopolitiske ambisjoner, samt at amerikansk militær tilstedeværelse bidrar til å gjøre vertsstaten sårbar for press.

Norge inngikk nylig en baseavtale med USA som legger til rette for 12 amerikanske militærbaser på norsk grunn, som gjør Norge sårbart for det samme presset som Trump-administrasjonen allerede utøver mot Norges nære naboland Danmark. Regjeringen Solberg underskrev for første gang en egen baseavtale med USA i 2021, kalt Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid (SDCA), som stortingsflertallet samtykket til i 2022. Denne avtalen gir USA rett på egne militære områder på Rygge, Sola, Evenes og Ramsund. I 2023 bad regjeringen om, og fikk, stortingsflertallets samtykke til å utvide avtalen til å omfatte ytterligere åtte baser: Andøya flystasjon, Ørland flystasjon, Haakonsværn orlogsstasjon, Værnes flystasjon og garnison, Bardufoss flystasjon, Setermoen garnison samt skyte- og øvingsfelt, Osmarka fjellanlegg og Namsen drivstoffanlegg. Disse 12 basene er en del av totalt 49 planlagte, amerikanske baser i Norden inkludert de eksisterende basene Pituffik på Grønland og Keflavik på Island.

Avtalen med Norge gir USA eksklusiv rett til å stationere tropper, lagre materiell og, om de ønsker, nekte Norge innsyn på den amerikanske delen av basene.

Avtalen er tuftet på at begge parter

«erkjenner de rettigheter og forpliktelser som følger av traktaten for det nordatlantiske område»,

herunder ovennevnte artikkel 1 i denne traktaten om at medlemmene skal avstå fra trusler og maktbruk mot hverandre. Videre at begge parter

«anerkjenner at amerikanske styrkers tilstedeværelse bidrar til å styrke sikkerheten og stabiliteten i Norge og regionen».

I en situasjon hvor Danmarks regjering har jevnlig krisemøter med Folketinget om hvordan de skal forholde seg til USAs press, er det ikke forsvarlig å gå ut fra at USA vil erkjenne forpliktelsene som følger av Traktat for det nordatlantiske området, eller at amerikanske styrkers tilstedeværelse bidrar til å styrke sikkerheten og stabiliteten i vår region.

Norge må videre kartlegge sårbarheter i landets nasjonale forsvarsevne som springer ut fra avhengighet av informasjonssystemer, logistikk, våpenkomponenter eller andre leveranser kontrollert av stormakter med geopolitiske ambisjoner i Arktis, enten de er Russland, Kina eller USA.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen si opp Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid og komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring som ivaretar dette.
2. Stortinget ber regjeringen kartlegge øvrige sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis.

28. januar 2025

Marie Sneve Martinussen

Bjørnar Moxnes

Hege Bae Nyholt

Geir Jørgensen

Mímir Kristjánsson